

ÔN TẬP VĂN HỌC TRUNG ĐẠI VIỆT NAM

KẾT QUẢ CẦN ĐẠT

- Nắm lại một cách hệ thống những kiến thức cơ bản về văn học Việt Nam trung đại đã học trong chương trình Ngữ văn lớp 11.
- Có năng lực đọc – hiểu văn bản văn học, phân tích văn học theo từng cấp độ : sự kiện, tác giả, tác phẩm, hình tượng, ngôn ngữ văn học.

I - NỘI DUNG

Ở lớp 10, anh (chị) đã được học bài *Khái quát văn học Việt Nam từ thế kỉ X đến hết thế kỉ XIX*, học một số tác giả, tác phẩm văn học trong các giai đoạn từ thế kỉ X đến nửa đầu thế kỉ XIX. Đến lớp 11, anh (chị) tiếp tục học các tác phẩm, tác giả giai đoạn từ thế kỉ XVIII đến nửa đầu thế kỉ XIX và văn học nửa cuối thế kỉ XIX.

Để nắm được những vấn đề cơ bản nhất của lịch sử văn học Việt Nam từ thế kỉ XVIII đến hết thế kỉ XIX, anh (chị) cần trả lời những câu hỏi sau :

1. Những biểu hiện của nội dung yêu nước trong văn học từ thế kỉ XVIII đến hết thế kỉ XIX ? So với các giai đoạn trước, nội dung yêu nước trong văn học giai đoạn này có biểu hiện gì mới ?

Phân tích những biểu hiện của nội dung yêu nước qua các tác phẩm và đoạn trích :

- *Chạy giặc, Văn tế nghĩa sĩ Cần Giuộc* (Nguyễn Đình Chiểu)
- *Xin lập khoa luật* (trích *Tế cấp bát điều* của Nguyễn Trường Tộ)
- *Bài ca phong cảnh Hương Sơn* (Chu Mạnh Trinh)
- *Câu cá mùa thu* (Nguyễn Khuyến)
- *Vịnh khoa thi Hương* (Trần Tế Xương)

2. Theo anh (chị), vì sao có thể nói trong văn học từ thế kỉ XVIII đến hết thế kỉ XIX xuất hiện trào lưu nhân đạo chủ nghĩa ? Hãy chỉ ra những biểu hiện phong phú, đa dạng của nội dung nhân đạo trong giai đoạn văn học này. Anh (chị) hãy cho biết : Vấn đề cơ bản nhất của nội dung nhân đạo trong văn học từ thế kỉ XVIII đến hết thế kỉ XIX là gì ? Hãy lựa chọn trong các vấn đề sau :

- Đề cao truyền thống đạo lí.
- Khẳng định quyền sống con người.
- Khẳng định con người cá nhân.

Qua tác phẩm *Truyện Kiều* (Nguyễn Du), trích đoạn *Chinh phụ ngâm* (bản diễn Nôm của Đoàn Thị Điểm (?)), thơ Hồ Xuân Hương, trích đoạn *Truyện Lục Vân Tiên* (Nguyễn Đình Chiểu), các bài thơ *Bài ca ngất ngưỡng* (Nguyễn Công Trứ), *Thương vợ* (Trần Tế Xương), *Khóc Dương Khuê* (Nguyễn Khuyến), hãy làm sáng tỏ vấn đề mà anh (chị) cho là cơ bản nhất.

3. Phân tích giá trị phản ánh và phê phán hiện thực của đoạn trích *Vào phủ chúa Trịnh* (trích *Thuợng kinh kí sự* của Lê Hữu Trác).

4. Những giá trị nội dung và nghệ thuật của thơ văn Nguyễn Đình Chiểu ? Tại sao có thể nói, với *Văn tế nghĩa sĩ Cần Giuộc*, lần đầu tiên trong văn học dân tộc có một tượng đài bi tráng và bất tử về người nông dân nghĩa sĩ ?

II - PHƯƠNG PHÁP

1. Học sinh có thể vận dụng những hình thức ôn tập sau :

- Làm bài tập tại lớp.
- Lập bảng tổng kết về tác giả, tác phẩm văn học trung đại Việt Nam trong chương trình lớp 11 theo mẫu sau :

STT	Tên tác giả	Tên tác phẩm	Những điểm cơ bản về nội dung và nghệ thuật

- Thuyết trình.
- Thảo luận ở lớp (có thể theo từng nhóm).
- Viết báo.

2. Một trong những phương pháp học văn học trung đại Việt Nam là phải nắm được đặc điểm của bộ phận văn học này để từ đó đi sâu tìm hiểu những tác phẩm, trích đoạn cụ thể. Văn học trung đại có những đặc điểm riêng về tư duy nghệ thuật, quan niệm thẩm mĩ, bút pháp nghệ thuật, thể loại văn học...

a) *Tư duy nghệ thuật* : thường nghĩ theo kiểu mẫu nghệ thuật có sẵn đã thành công thức.

Anh (chị) hãy chỉ ra những yếu tố mang tính quy phạm và sự sáng tạo trong tính quy phạm ở bài *Câu cá mùa thu* của Nguyễn Khuyến (chú ý cách sử dụng hình ảnh, từ ngữ, vần điệu,...).

b) *Quan niệm thẩm mĩ* : hướng về cái đẹp trong quá khứ, thiên về cái cao cả, tao nhã, ưa sử dụng những điển tích, điển cố, những thi liệu Hán học.

Hãy chỉ ra một số điển tích, điển cố trong các trích đoạn *Truyện Lục Vân Tiên* (Nguyễn Đình Chiểu), *Bài ca ngắn đi trên bãi cát* (Cao Bá Quát), *Bài ca ngất ngưỡng* (Nguyễn Công Trứ) mà anh (chị) đã học, đồng thời phân tích cái hay của việc sử dụng những điển tích, điển cố đó.

c) *Bút pháp nghệ thuật* : thiên về bút pháp ước lệ, tượng trưng.

Bút pháp tượng trưng được thể hiện như thế nào trong *Bài ca ngắn đi trên bãi cát* của Cao Bá Quát ?

d) *Thể loại* : giữ vai trò quan trọng trong văn học trung đại. Anh (chị) cần đọc phần *Tiểu dẫn* để nắm vững tác phẩm thuộc thể loại văn học nào. Những đặc trưng cơ bản của thể loại văn học đó là gì ?

– Hãy nêu một số tác phẩm văn học trung đại mà tên thể loại gắn liền với tên tác phẩm.

– Đặc điểm về hình thức nghệ thuật của thơ Đường luật ? Tính chất đối được thể hiện như thế nào trong bài thơ thất ngôn bát cú ? Tác dụng của nghệ thuật đối trong thơ Đường luật ? Hãy phân tích một số dẫn chứng để minh họa.

– Nêu những đặc điểm của thể loại văn tế. Đặc điểm đó được thể hiện như thế nào ở *Văn tế nghĩ sĩ Cần Giuộc* (Nguyễn Đình Chiểu) ?

– Nêu những đặc điểm của thể hát nói. Đặc điểm đó được thể hiện như thế nào ở *Bài ca ngất ngưỡng* (Nguyễn Công Trứ) ?